HUDUDLARDA INVESTITSIYA MUHITINI YAXSHILASHNING ASOSIY OMILLARI

Murtozayeva Dinora

Annotatsiya. *Mazkur tezisda hududlarda investitsiya muhitini yaxshilashning asosiy omillari va ularning hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'siri tadqiq etilgan. Investitsiya muhitining mazmuni, institutsional-huquqiy, iqtisodiy, moliyaviy, infratuzilmaviy va ijtimoiy omillari tahlil qilingan. O'zbekistonda hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, investorlarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari hamda hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish masalalariga e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijasida hududiy investitsiya muhitini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari ishlab chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *investitsiya, investitsiya muhiti, hududiy rivojlanish, investitsiyaviy jozibadorlik, xorijiy investitsiyalar, infratuzilma, investitsiya siyosati.*

Аннотация. *В данной тезисной работе исследованы основные факторы улучшения инвестиционного климата в регионах и их влияние на региональное экономическое развитие. Рассмотрены институционально-правовые, экономические, финансовые, инфраструктурные и социальные факторы инвестиционного климата. Проанализированы проводимые в Узбекистане реформы по повышению инвестиционной привлекательности регионов, механизмы поддержки инвесторов, а также вопросы сокращения экономических различий между регионами. На основе исследования определены приоритетные направления совершенствования регионального инвестиционного климата.*

Ключевые слова: *инвестиции, инвестиционный климат, региональное развитие, инвестиционная привлекательность, иностранные инвестиции, инфраструктура, инвестиционная политика.*

Abstract. *This thesis examines the main factors for improving the investment climate in regions and their impact on regional economic development. Institutional and legal, economic, financial, infrastructure and social factors of the investment climate are analyzed. The study considers reforms implemented in Uzbekistan to increase the investment attractiveness of regions, mechanisms for supporting investors, and measures aimed at reducing economic disparities between regions. Based on the analysis, priority directions for improving the regional investment climate are proposed.*

Keywords: *investment, investment climate, regional development, investment attractiveness, foreign investment, infrastructure, investment policy.*

Kirish

Bugungi sharoitda hududlarning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta’minlashda investitsiyalar muhim omillardan biri hisoblanadi. Investitsiyalar ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va hududlarning raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi. Shu sababli hududlarda qulay investitsiya muhitini shakllantirish davlat iqtisodiy siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biridir.

Iqtisodiy adabiyotlarda investitsiya kelajakda daromad yoki ijtimoiy samara olish maqsadida mavjud resurslarning iqtisodiyotning turli sohalariga yo‘naltirilishi sifatida talqin qilinadi. A.U. Burxanov, Sh.X. Muminov va X.X. Xudoyqulovlarning ta’kidlashicha, investitsiya jarayonlarini jadallashtirish real sektorni diversifikatsiya qilish, tarmoqlarni modernizatsiya qilish va texnologik jihatdan yangilash uchun muhim asos yaratadi [1, 5-b.].

Hududiy darajada investitsiya muhitining jozibadorligi nafaqat mavjud tabiiy va mehnat resurslari, balki infratuzilma, bozor hajmi, huquqiy kafolatlar, moliyaviy xizmatlarning rivojlanganligi, tadbirkorlik muhiti va davlat tomonidan yaratilgan shart-sharoitlar bilan ham belgilanadi.

Asosiy qism

Investitsiya muhiti investorning muayyan hududga kapital kiritish to‘g‘risidagi qaroriga ta’sir qiluvchi iqtisodiy, siyosiy, huquqiy, institutsional va ijtimoiy sharoitlar majmuasidir. Mazkur muhit qanchalik barqaror va prognoz qilinadigan bo‘lsa, investorlarning uzoq muddatli loyihalarga qiziqishi shunchalik yuqori bo‘ladi. Hudud investitsiya muhitini shakllantiruvchi omillarni bir necha guruhga ajratish mumkin.

Birinchidan, **institutsional-huquqiy omillar** muhim ahamiyatga ega. Investor uchun mulk huquqining himoyalanganligi, shartnomalarning bajarilishi, biznesni ro‘yxatdan o‘tkazish va yuritishning soddaligi, davlat organlari bilan munosabatlarning shaffofligi muhim hisoblanadi. O‘zbekistonda investitsiya faoliyatining huquqiy asoslari “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi qonun bilan mustahkamlangan bo‘lib, unda investitsiyalarni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash va investorlarga zarur sharoitlarni yaratish masalalari belgilangan [2].

Ikkinchidan, **makroiqtisodiy va moliyaviy omillar** investitsiya qarorlariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Inflyatsiya darajasi, valyuta kursining barqarorligi, kredit resurslaridan foydalanish imkoniyati, bank tizimining rivojlanganligi va soliq

shartlari hududdagi investitsion faollikni belgilovchi omillar sirasiga kiradi. Ayniqsa, kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatini kengaytirish yangi investitsiya loyihalarining amalga oshirilishiga xizmat qiladi.

Uchinchidan, **infratuzilmaviy omillar** alohida ahamiyatga ega. Transport-logistika tarmoqlari, elektr energiyasi, tabiiy gaz, suv ta’minoti, telekommunikatsiya va raqamli infratuzilmaning mavjudligi investorning loyiha xarajatlari va kelajakdagi daromadlariga ta’sir qiladi. Shu bois infratuzilma rivojlangan hududlarda investitsiya loyihalarini amalga oshirish uchun zarur sharoitlar nisbatan kengroq bo‘ladi.

To‘rtinchidan, **hududning iqtisodiy va resurs salohiyati** investitsiya muhitining muhim tarkibiy qismidir. Tabiiy resurslar, mehnat resurslari, xomashyo bazasi, iste’mol bozori hajmi va mavjud ishlab chiqarish infratuzilmasi hududning muayyan tarmoqlardagi investitsiyaviy imkoniyatlarini belgilaydi. Biroq resurslarning mavjudligi o‘z-o‘zidan yuqori investitsiya faolligini kafolatlamaydi. Ularni qayta ishlash, logistika va bozor infratuzilmasini rivojlantirish ham zarur.

Beshinchidan, **inson kapitali va mehnat resurslarining sifati** investitsiya muhitining zamonaviy omillaridan biridir. Malakali kadrlarning mavjudligi, ta’lim tizimining ishlab chiqarish ehtiyojlariga mosligi va mehnat unumdorligi yuqori texnologiyali investitsiya loyihalarini jalb qilish imkoniyatini oshiradi.

O‘zbekistonda hududiy investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlar izchil amalga oshirilmoqda. Xususan, 2025-yil iyun oyida O‘zbekistonning “Investitsiya qo‘llanmasi – 2025” yangilangan nashri taqdim etilib, unda mamlakatning biznes va investitsiya muhiti, soliq va bojxona tartib-taomillari, normativ-huquqiy baza, ustuvor tarmoqlar hamda investorlar uchun mavjud imkoniyatlar yoritilgan.

Hududlar kesimida investitsiya muhitini takomillashtirishda differensial yondashuvdan foydalanish muhim. Chunki hududlarning iqtisodiy salohiyati, infratuzilma darajasi, mehnat resurslari va bozor imkoniyatlari bir xil emas. Shu sababli barcha hududlar uchun yagona yondashuvdan ko‘ra, ularning o‘ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqadigan investitsiya siyosatini amalga oshirish samaraliroq bo‘lishi mumkin.

Mazkur yo‘nalishda O‘zbekistonda hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini baholash mexanizmini takomillashtirishga ham e’tibor qaratilmoqda. 2025-yil sentabr oyida hududlarning investitsiyaviy jozibadorligi reytingini elektron platforma orqali baholash tartibi belgilandi. Ushbu mexanizm hududlarda biznes sharoitlarini yaxshilash va investorlarni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash choralari samaradorligini baholashga xizmat qilishi ko‘zda tutilgan.

Hududiy investitsiya siyosatida kam rivojlangan hududlarga alohida e’tibor qaratish ham muhim. 2025-yilda qabul qilingan tegishli chora-tadbirlar doirasida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi past bo‘lgan ayrim hududlarda xorijiy investitsiyalar uchun soliq imtiyozlari doirasi kengaytirildi.

Investitsiya muhitini yaxshilashda **raqamlashtirish** ham muhim yo‘nalish hisoblanadi. Investor uchun loyiha tanlash, yer va infratuzilma to‘g‘risidagi ma’lumotlarni olish, ruxsatnomalarni rasmiylashtirish va davlat xizmatlaridan foydalanish jarayonlarining raqamli shaklga o‘tkazilishi vaqt va tranzaksiya xarajatlarini kamaytirishi mumkin. Investitsiya loyihalari to‘g‘risidagi ma’lumotlarning yagona elektron bazalarda jamlanishi hududlarning investitsion salohiyatini investorlar uchun yanada ochiq ko‘rsatishga xizmat qiladi.

Shuningdek, **davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini rivojlantirish** hududlarda investitsiya faolligini oshirishning muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, transport, energetika, kommunal xo‘jalik, sog‘liqni saqlash va ta’lim infratuzilmasidagi loyihalarda xususiy kapitalni jalb qilish davlat byudjetiga tushadigan yukni kamaytirishi va yangi investitsiya imkoniyatlarini yaratishi mumkin.

Hududlarning investitsiya muhitini yaxshilash uchun quyidagi yo‘nalishlarni ustuvor deb hisoblash mumkin:

- hududlarning iqtisodiy salohiyatidan kelib chiqib investitsiya strategiyalarini ishlab chiqish;
- investorlar uchun huquqiy kafolatlar va axborot shaffofligini kuchaytirish;
- transport, energetika va raqamli infratuzilmani rivojlantirish;
- investitsiya loyihalarini moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish;
- mahalliy tadbirkorlar va xorijiy investorlar o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish;
- sanoat va xizmat ko‘rsatish sohalarida klasterlarni shakllantirish;
- malakali kadrlar tayyorlash tizimini hududlarning investitsion ehtiyojlari bilan uyg‘unlashtirish;
- investitsiya loyihalarining samaradorligini monitoring qilish va baholash tizimini takomillashtirish.

Hududiy investitsiya siyosatining samaradorligi faqat jalb qilingan investitsiyalar hajmi bilan emas, balki ularning iqtisodiy va ijtimoiy natijalari bilan ham baholanishi kerak. Jumladan, yangi ish o‘rinlari soni, ishlab chiqarish hajmining o‘sishi, eksport salohiyatining oshishi, mahalliylashtirish darajasi, mehnat unumdorligi va hudud aholisi daromadlarining o‘zgarishi muhim ko‘rsatkichlar sifatida qaralishi mumkin.

Ilmiy tadqiqotlarda ham hududiy investitsiya siyosatida hududlar o‘rtasidagi tafovutlarni hisobga olish, resurslardan samarali foydalanish va investitsion faollikni muvozanatlashtirish zarurligi ta’kidlanmoqda [3, 673–680-b.].

O‘zbekiston hududlari o‘rtasida iqtisodiy salohiyat va investitsiya imkoniyatlari sezilarli darajada farqlanadi. Masalan, rasmiy investitsiya portalidagi hududiy profillarda 2025-yil bo‘yicha yalpi hududiy mahsulot ko‘rsatkichlari Toshkent shahri, Toshkent, Navoiy va Samarqand kabi hududlarda yuqori ekanligi ko‘rsatilgan. Bu holat hududlar bo‘yicha investitsiya siyosatini differensial asosda olib borish zarurligini ko‘rsatadi.

Shu nuqtayi nazardan, kelgusida hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini baholashda ko‘p mezonli yondashuvni qo‘llash maqsadga muvofiq. Bunda iqtisodiy faollik, infratuzilma, mehnat resurslari, bozor salohiyati, moliyaviy imkoniyatlar, institutsional sharoitlar va ekologik barqarorlik kabi ko‘rsatkichlar kompleks baholanishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, hududlarda qulay investitsiya muhitini shakllantirish hududiy iqtisodiy rivojlanishning muhim shartlaridan biridir. Investitsiya muhitining jozibadorligi huquqiy kafolatlar, makroiqtisodiy barqarorlik, infratuzilma, moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyati, mehnat resurslarining sifati va hududning iqtisodiy salohiyati kabi omillarning o‘zaro uyg‘unligiga bog‘liq.

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda investitsiya muhitini yaxshilash, investorlarni qo‘llab-quvvatlash, hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini baholash va kam rivojlangan hududlarga qo‘shimcha imtiyozlar berish bo‘yicha muhim mexanizmlar joriy etilmoqda.

Kelgusida hududiy investitsiya siyosatini takomillashtirishda hududlarning individual iqtisodiy xususiyatlarini hisobga olish, investitsiya loyihalarining natijadorligini baholash, raqamli xizmatlarni kengaytirish va infratuzilmaviy cheklovlarni kamaytirishga ustuvor ahamiyat berish lozim. Bunday yondashuv investitsiyalarning faqat hajmini oshirish emas, balki ularning hududiy iqtisodiy o‘sish, bandlik, eksport va aholi farovonligiga ta’sirini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Burxanov A.U., Muminov Sh.X., Xudoyqulov X.X. **Investitsiya va innovatsiyalar**: darslik. – Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi, 2021. – 462 b.

2. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 25-dekabrdagi O‘RQ-598-son **“Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni**. – Toshkent, 2019.

3. Temirov N. **Hududiy investitsiya siyosatining samaradorligini oshirish omillari va mexanizmlari** // Ilg‘or iqtisodiyot va pedagogik texnologiyalar. – 2025. – 2-jild, 5-son. – B. 673–680.

4. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi huzuridagi Xorijiy investitsiyalarni jalb etish agentligi. **O‘zbekiston investitsiya qo‘llanmasi – 2025**. – Toshkent, 2025.

5. UNCTAD. **Investment Policy Review: Uzbekistan**. – Geneva: United Nations, 2020.

6. UNCTAD. **Report on the Implementation of the Investment Policy Review of Uzbekistan**. – Geneva: United Nations, 2021.

7. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. **Hududlarning investitsiyaviy jozibadorligi reytingini joriy etish to‘g‘risida**. – 2025-yil 16-sentabr.